

Ülkemizde denetimli serbestlik,

Ülkemizde bir cezalandırma yöntemi olarak hapsedme, son yüz yıllık cezalandırma teorisi ve uygulamasında merkezi bir konumdaydı ve denetimli serbestlik alanında dünyada yaşanan tüm bu gelişme ve tecrübeler kayıtsız kalınmıştı. Gerek akademi ve gerekse kanun yapıcı ve uygulayıcılar, suç işleme sebeplerinin tespiti ve buna yönelik önlemlerin alınmasından ziyade, özellikle toplumda infial yaratan suç eylemlerinin ardından her defasında ceza miktarlarının artırılmasını isteyen kamuoyu baskısına nasıl bir karşılık verilmeli ve aşırı kalabalıklaşan, insan haklarına aykırı şart ve uygulamaların bulunduğu cezaevi sistemiyle nasıl başedilmeli gibi sorulara cevaplar aradılar.

Bu arayış, siyasi iktidarları bir taraftan belirli suçlar için kanunda öngörülen ceza miktarlarını artıran kanun değişiklikleri yaparak cezaevlerine gönderilen kişi sayısının artmasına neden olurken, bir taraftan da sık sık af kanunu veya benzer sonuçları olan kanunlar çıkartmak suretiyle cezaevlerini boşaltmak çelişki ve kolaycılığın itti. 2005 yılında yapılan reformla temel ceza hukuku mevzuatımız bütünüye yenilendi. Bu yenilemeyle birlikte hırsızlık, dolandırıcılık, yaralama gibi popüler bazı suçlar için kanunda öngörülen ceza miktarları artırıldı, kovuşturma ve ceza zamanaşımı süreleri ile koşullu salıverilmeden yararlanma süreleri uzatıldı. Yine reformla birlikte “denetimli serbestlik” kavramı ilk kez kanunlardaki yerini aldı. Ancak denetimli serbestlik, konumlandırılışı itibarıyla bu reformun düşünülmüş, etkileri öngörülmüş bir parçası olarak değil, sonradan monte edilmiş sakil görünümlü bir müesses olarak kurgulandı.¹³ Kanunların yürürlüğe girip uygulanmaya başlanmasıyla birlikte şu soru gündeme geldi: “Tamam iyi güzel de, ne işe yarar bu denetimli serbestlik?”

Buna karşın, devam eden süreçte cezaevlerinin nüfusunda bir azalma yaşanmadı. 2008 yılının başında ise 1 yıllık hapis cezası süresi 2 yıla çıkartılarak kapsam genişletildi. Ancak bu değişiklik de derde deva olmadı. Denetimli serbestlik tedbirine hükmedilmesi, bu kurumun uygulanmasında zorunlu bir unsur olmadığından nadiren uygulandı. Her ne kadar yeni bir isimlendirme yapılmış olsa da aslında düzenlemeyle koşullu salıverilme süresi 1 yıl erkene alınmış oldu. Bununla birlikte, bu infaz yönteminde zorunlu olarak uygulanması öngörülen “denetimli serbestlik tedbirleri”nin belirlenmesi görevi doğrudan denetimli serbestlik müdürlüklerine verildi. 2014 yılında ise adli para cezalarının infazıyla ilgili düzenlemenin bulunduğu İnfaz Kanunu’nun 106. maddesinde bir değişiklik yapılarak, ödenmeyen adli para cezalarının hapis cezasına çevrilmesi yerine kamu yararına ücretsiz çalıştırmaya çevrilmesine olanak sağlandı. 105. maddedeki düzenlemeyle birlikte 18 aya kadar olan hapis cezalarının hapsedmek suretiyle infaz edilmesi engellendi ve binlerce hükümlü kısa bir süre içerisinde tahliye edilerek serbest bırakıldı. Aynı şekilde, 106. maddede yapılan düzenleme de tahliyelere neden olmakla birlikte, adli para cezasını ödeyemeyen birçok hükümlünün ceza infaz kurumlarına gönderilmesi engellendi. Bununla birlikte denetimli serbestlik müdürlüklerinin iş yoğunluğu kısa sürede 2-3 kat artmış oldu. Denetimli serbestliğin uzun tarihi hakkında bir miktar fikir sahibi olanlar için, ülkemizde son 10 yılda yaşanan bu süreç muhtemelen çok fazla garipsenmemektedir. Zira denetimli serbestlik, birçok ülkedeki ilk uygulama zamanlarında hükümetler tarafından cezaevlerindeki nüfusun azaltılması şeklindeki pragmatik amacı gerçekleştirmek için bir araç olarak kullanılmıştır. Bununla birlikte yaşanan bu sürecin, birçok olumsuzluğa, denetimli serbestliğin bir tür af olarak algılanmasına ve infaz sisteminde bir karmaşaya neden olmasına rağmen kurumun gelişimine katkıda bulunacağından şüphemiz bulunmamaktadır.

Kanımızca denetimli serbestliğin ceza adalet sisteminde neye tekabül ettiğinin, cezaların infazında ne tür bir araç olduğunun, denetimli serbestlik müdürlüklerinin potansiyelinin ne düzeyde olduğunun, yeterli ön araştırma ve bireyselleştirmeye dayalı olmayan serbesti kararlarının, yine yeterli ve gerçek bir denetim içermeyen deneme sürelerinde yaşanan olumsuzluklar ile yükümlülük ihlalleri ve yeniden suç işlemeyle sonuçlanan süreçlerin somut olarak anlaşılmasına ve yapılacak derli toplu bir değerlendirme sonucunda denetimli serbestliğin gelecek projeksiyonunun şekillenmesine önemli katkıları olacaktır.